Ο Τελωνισμός των ψυχών (Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 25 Ιανουαρίου, 2018

Η διδασκαλία της Αγίας Γραφής και των αγίων Πατέρων για τον τελωνισμό των ψυχών

Σύμφωνα με την διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας, η ψυχή κατά την έξοδό της από το σώμα, αλλά και προηγουμένως, όταν ετοιμάζεται να εξέλθει από αυτό, αισθάνεται την παρουσία των δαιμόνων που λέγονται τελώνια, και διακατέχεται από φόβο επειδή θα διέλθει διά των τελωνίων.

Φυσικά, πρέπει από την αρχή να πούμε ότι **τα τελώνια -οι δαίμονες- δεν έχουν κυριαρχία πάνω στους δικαίους**, **σε αυτούς που ενώθηκαν με τον Χριστό. Οι δίκαιοι όχι μόνον δεν θα περάσουν από τα λεγόμενα τελώνια, αλλά και δεν θα διακατέχονται από τον φόβο τους**. Όλα αυτά θα τα δούμε καλύτερα, όταν παραθέσουμε την διδασκαλία των άγιων Πατέρων. Ο χαρακτηρισμός της διόδου της ψυχής διά των δαιμόνων ως τελωνισμός είναι ειλημμένος από τους τελώνες της εποχής εκείνης. Είναι καλό να δούμε λίγο αυτό το θέμα, για να κατανοήσουμε γιατί οι Πατέρες χαρακτηρίζουν την διέλευση της ψυχής από τους δαίμονες **τελωνισμό**.

Τελώνες στην αρχαία εποχή ονομάζονταν εκείνοι που αγόραζαν τους δημοσίους φόρους από το Κράτος και στην συνέχεια τους εισέπρατταν από τον λαό48. Οι τελώνες χωρίζονταν σε δύο τάξεις. Η πρώτη τάξη περιελάμβανε τους λεγόμενους «δημοσιώνας ή δεκατευτάς», που ήταν η πλουσιότερη τάξη και η ισχύς της εξουσίας, και η δεύτερη περιελάμβανε τους λεγόμενους δασμολόγους. Οι πρώτοι ήταν οι γενικοί δημόσιοι εισπράκτορες, που είχαν αγοράσει τους φόρους από την Πολιτεία, ενώ οι δεύτεροι ήταν οι έμμισθοι υπηρέτες των πρώτων, που εισέπρατταν τους φόρους από τον λαό και τους έδιναν στους δημοσιώνες.

Οι δασμολόγοι ήταν άδικοι αφού εισέπρατταν φόρους περισσότερους από όσους έπρεπε να αποδώσουν στους κυρίους τους. Γι' αυτό και είχαν πολύ κακή φήμη στις αρχαίες κοινωνίες. Ο Πλάτων έλεγε ότι είναι βαρείς οι τελώνες, όχι τόσο όταν εισπράττουν τους φόρους από τα εμφανή των εισαγομένων, «*αλλά όταν τα κεκρυμμένα ζητούντες, εν αλλοτρίοις σκεύεσι και φορτίοις αναστρέφονται*». Γι' αυτό, όταν ο Θεόκριτος ρωτήθηκε ποια είναι τα ωμότερα θηρία, απήντησε: «*εν μεν όρεοιν άρκτοι και λέοντες, εν δε πόλεοι τελώναι και συκοφάνται*».

Οι τελώνες, στην προσπάθειά τους να εισπράξουν όσο το δυνατόν περισσότερους φόρους, και μάλιστα για να μην τους ξεφύγουν μερικοί που δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στην βαρύτατη και άδικη φορολογία, επινοούσαν διαφόρους τρόπους, δηλαδή, παραμόνευαν σε στενούς δρόμους και συνελάμβαναν τους περαστικούς, εξαναγκάζοντάς τους να δώσουν τα οφειλόμενα. Πρόκειται για μια σκηνή πολύ δυσάρεστη και μισητή στους ανθρώπους της εποχής εκείνης.

Αυτήν ακριβώς την γνώριμη και μισητή εικόνα χρησιμοποιούν οι Πατέρες για να δώσουν στους ανθρώπους της εποχής εκείνης να καταλάβουν σε τι συνίσταται το φοβερό μυστήριο του θανάτου και τι **φοβερά πράγματα εκτυλίσσονται κατά την ώρα που η ψυχή ετοιμάζεται να αποχωρήση, και κυρίως όταν εξέρχεται από το σώμα του ανθρώπου**. Ο **άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος** θα πει πολύ χαρακτηριστικά: «*Ώσπερ εισίν οι τελώναι καθεζόμενοι εις τας στενάς οδούς και κατέχοντες τους παριόντας και διασείοντες. ούτω και οι δαίμονες επιτηρούσι και κατέχουσι τας ψυχάς και εν τω εξέρχεσθαι αυτάς εκ του σώματος· εάν μη τελείως καθαρισθώσιν, ουκ επιτρέπονται ανέλθειν εις τας μονάς του ουρανού και απαντήσαι τω δεσπότη αυτών· καταφέρονται γαρ υπό των αερίων δαιμόνων*».

Βέβαια, η εικόνα των τελωνίων ανήκει στην πραγματικότητα της εποχής εκείνης. Όμως **η διδασκαλία ότι οι δαίμονες κατά την έξοδο της ψυχής προσπαθούν να καταλάβουν την ψυχή του ανθρώπου αναφέρεται σε πολλά κείμενα της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας**. Ήδη προηγουμένως είδαμε ότι, **μετά τον θάνατο, τις μεν ψυχές των δικαίων παραλαμβάνουν οι άγγελοι, τις δε ψυχές των αμαρτωλών και αμετανόητων παραλαμβάνουν οι δαίμονες**. Με το μίσος που έχουν οι δαίμονες εναντίον των ανθρώπων θα ήθελαν όλους να κυριεύσουν και να τους έχουν στην εξουσία τους αιωνίως. Αλλά **δεν μπορούν να έχουν εξουσία επάνω στους δικαίους**.

Βασικό χωρίο το οποίο ερμηνεύουν οι Πατέρες της Εκκλησίας αναφορικά με τα τελώνια είναι το λεγόμενο από τον Χριστό λίγο πριν το Πάθος Του: «*έρχεται γαρ ο του κόσμου άρχων και εν εμοί ουκ έχει ουδέν*» (Ιω. ιδ', 30). Ο άρχων του κόσμου είναι ο κοσμοκράτορας του κόσμου, ο διάβολος. Λέγεται κοσμοκράτορας όχι γιατί είναι πραγματικά ο άρχων και εξουσιαστής όλου του κόσμου, αλλά επειδή **εξουσιάζει τον κόσμο της αδικίας**. Ο Χριστός διακηρύσσει ότι **ο διάβολος δεν έχει εξουσία πάνω Του**. Αναφέρεται, βέβαια, εδώ στον διάβολο και τον θάνατο.

Ο **Απόστολος Παύλος**, αναφερόμενος στους **νεκρούς πνευματικά ανθρώπους, τους εστερημένους της Χάριτος του Θεού** γράφει: «*Και υμάς όντας νεκρούς τοις παραπτώμασι και ταις αμαρτίαις, εν αις ποτέ περιεπατήσατε κατά τον αιώνα του κόσμου τούτου, κατά τον άρχοντα της εξουσίας του αέρος, του πνεύματος του νυν ενεργούντος εν τοις υιοίς της απειθείας*» (Εφ. Β', 1-2). Στο χωρίο αυτό φαίνεται ότι **οι άνθρωποι νεκρώνονται με τις αμαρτίες και την ενέργεια του διαβόλου**.

Επίσης **ο διάβολος χαρακτηρίζεται άρχων της εξουσίας του αέρος γιατί βρίσκεται στην ατμόσφαιρα και συνεχώς πολεμά τους ανθρώπους**. Αυτήν ακριβώς την εικόνα έχουν υπ' όψη τους οι Πατέρες και λένε ότι, όταν η ψυχή εξέρχεται από το σώμα και διέρχεται διά του αέρος προς τον ουρανό, συναντάται με τον άρχοντα του αέρος. Ακόμη, στο χωρίο αναφέρεται ότι ο άρχων αυτός ενεργεί και τώρα στους υιούς της απειθείας.

Υπάρχουν πολλά **χωρία της Παλαιάς Διαθήκης** τα οποία χρησιμοποιούνται από τους Πατέρες για να δηλώσουν τον λεγόμενο τελωνισμό των ψυχών, θα ήθελα να αναφέρω δύο από αυτά. Το ένα προέρχεται από ψαλμό του **Δαυίδ**, όπου εκεί ο Προφητάναξ, αναφερόμενος στον Θεό, λέγει: «*Κύριε ο Θεός μου, επί σοι ήλπισα, σώσόν με εκ πάντων των διωκόντων με και ρυσαί με, μήποτε αρπάση ως λέων την ψυχήν μου, μη όντος λυτρουμένου μηδέ σώζοντος*» (Ψαλμ. ζ', 2 3).

Το άλλο χωρίο υπάρχει στο βιβλίο του **Προφήτου Ιερεμίου**. Εκεί λέγεται: «*και εγένετο ως πυρ καιόμενον φλέγον εν τοις οστέοις μου, και παρείμαι πάντοθεν και ου δύνομαι φέρειν, ότι ήκουσα ψόγον πολλών συναθροιζομένων κυκλόθεν*» (Ίερ. κ', 9-10).

Ύστερα από την παράθεση των βασικοτέρων χωρίων που ερμηνεύουν οι **άγιοι Πατέρες**, θα προχωρήσουμε στην **διδασκαλία τους για τον λεγόμενο τελωνισμό των ψυχών**. Πρέπει να πούμε ότι θα παραθέσουμε κατ' αρχάς την διδασκαλία τους για τον τελωνισμό και στην συνέχεια θα αναφέρουμε την μυστική ερμηνεία για την κατάσταση αυτή. Όπως θα φανεί καθαρότερα στα επόμενα, οι ψυχές των δικαίων δεν διακατέχονται από φόβο, επειδή έχουν την Χάρη του Θεού και οι δαίμονες δεν έχουν εξουσία πάνω τους. Οι ψυχές των αμετανόητων διακατέχονται από αγωνία και υπόκεινται στην επίδραση των δαιμόνων, αλλά και την ενέργεια των παθών. Υπάρχουν οι δαίμονες, αλλά διά του τελωνισμού εννοείται και η ενέργεια των παθών. Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνούμε αυτό το σημείο, γιατί η άγνοιά του δημιουργεί εσφαλμένες αντιλήψεις. Ο αναγνώστης αυτού του κεφαλαίου πρέπει να είναι ιδιαίτερα **προσεκτικός** στην μελέτη της πατερικής διδασκαλίας.

Ο **Μ. Βασίλειος**, ερμηνεύοντας το ψαλμικό χωρίο «*σώσον με εκ πάντων των διωκόντων με, και ρύσαι με, μήποτε αρπάση ως λέων την ψυχήν μου*» (Ψαλμ. ζ', 2- 3) λέγει, ότι οι γενναίοι άνθρωποι που αγωνίσθηκαν σε ολόκληρη την ζωή τους εναντίον των αοράτων εχθρών, προς το τέλος της ζωής τους «*ερευνώνται υπό του άρχοντος του αιώνος*», ώστε αν ευρεθούν να έχουν τραύματα ή στίγματα ή αποτυπώματα αμαρτημάτων να τους κρατήσουν αιχμαλώτους. Εάν όμως ευρεθούν άτρωτοι και άσπιλοι, τότε «*ως ακράτητοι όντες ως ελεύθεροι υπό Χριστού αναπαύσωνται*». Γι' αυτό ο ευρισκόμενος υπό το κράτος του θανάτου, επειδή γνωρίζει ότι «*εις ο σώζων, εις ο λυτρούμενος*», κράζει προς τον Χριστό τον σώζοντα: «*ρύσαι δε με εκεί εν τω καιρώ της ερεύνης, μη ποτέ αρπάση ως λέων την ψυχήν*

μου».

Και ο μεν Χριστός, επειδή ήταν απηλλαγμένος από την αμαρτία, είπε τον λόγο: «*νυν ο άρχων του κόσμου τούτου έρχεται, και εν εμοί έξει ουδέν*», για τον άνθρωπο, όμως, είναι αρκετό να πη ότι έρχεται ο άρχων του κόσμου και σε μένα «*έξει ολίγα και μικρά*»50.

Η ώρα του θανάτου είναι φοβερή γιατί τότε ο άνθρωπος ενθυμείτε τα αμαρτήματά του αλλά και διότι βλέπει φοβερά πράγματα. Ο **άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος** μαρτυρεί ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που διηγούνται **φοβερές οπτασίες**, τις οποίες δεν μπορούν οι απερχόμενοι να αντικρίσουν. Είναι τόσο φοβερές ώστε «*και την κλίνην αυτήν μετά πολλής της ρύμης τινάσσουσι κείμενοι, και φοβερόν ενορώσι τοις παρούσι*».

Δηλαδή, από τον φόβο της ψυχής ταράσσεται και το σώμα, και ο άνθρωπος κάνει ενέργειες πολύ συνταρακτικές. Και ο **ιερός Χρυσόστομος** προσθέτει ότι εάν φοβόμαστε στην θέα φοβερών ανθρώπων, πόσο μάλλον θα φοβόμαστε, όταν δούμε κατά την έξοδο της ψυχής από το σώμα. «*αγγέλους απειληφότας (να μας απειλούν) και δυνάμεις απότομους...*». Η ψυχή που αποχωρίζεται το σώμα θρηνολογεί άσκοπα και μάταια51.

Στο θέμα αυτό αναφέρεται και ο **άγιος Συμεών ο νέος θεολόγος**, τονίζοντας ιδιαίτερα ότι εκείνος που έχει το Φως του Θεού νικά τους δαίμονες που έρχονται πλησίον του, γιατί οι δαίμονες καίγονται από το θείο Φως. Αυτό γίνεται και τώρα, όσο ο άνθρωπος ευρίσκεται στην θεωρία και ενδύεται το Φως του Θεού. Πολύ περισσότερο θα γίνει κατά την έξοδο της ψυχής από το σώμα. Λέγει ότι δεν θα υπάρχει κανένα όφελος για τον Χριστιανό από τον πνευματικό αγώνα που διεξάγει, εάν δεν καταφλεχθή ο διάβολος από το Φως του Θεού. Πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η ουσία και ο **σκοπός της πνευματικής ζωής είναι να ενωθεί ο άνθρωπος με το Φως**. Γράφει ο **άγιος Συμεών**:

«*Ει μη ο άρχων έλθοιε του σκότους και την δόξαν ίδοι συνούσα μοι την σην και αισχυνθή εις άπαν, ο σκοτεινός καταφλεχθείς απροσίτω φωτί σου, και αι δυνάμεις άπασαι συν αυτώ εναντίαι τραπήσονται σημείωσιν σφραγίδος σής ίδουσαι, κάγώ δε διελεύσομαι θαρρών τη χάριτί σου, ατρέμας όλος, και προς σε εγγίσω και προσπέσω, τί μοι των νυν το όφελος εν εμοί γινομένων;*»52.

Οι δαίμονες, που θέλουν έστω και την τελευταία στιγμή να καταλάβουν την ψυχή του ανθρώπου, χαρακτηρίζονται από τον **άγιο Διάδοχο Φωτικής** ταρτάριοι άρχοντες, δηλαδή άρχοντες του άδου. Ο άνθρωπος που αγαπά τον Θεό δεν θα διακατέχεται από φόβο, γιατί η αγάπη έξω βάλλει τον φόβο, και θα προσπεράση ελεύθερα «τους ταρταρίους- άρχοντας». Η ψυχή του ανθρώπου που χαίρεται με την

αγάπη του Θεού, κατά την ώρα της εξόδου, «*επάνω πασών των σκοτεινών παρατάξεων συν τοις αγγέλοις της ειρήνης φέρεται*»53

Έτσι, **οι άγιοι Πατέρες δεν αρκούνται να τονίζουν την ύπαρξη των δαιμόνων και την επιθετική μανία τους εναντίον των ανθρώπων, αλλά τονίζουν και τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να ξεφύγουμε τις απειλές τους**. **Με την τελεία εξαγόρευση των αμαρτιών απαλλάσσεται κανείς από την δειλία και τον φόβο, γεμίζει από την αγάπη του Χριστού και τότε ελευθερώνεται από την κακία των δαιμόνων. Ο διάβολος δεν έχει καμιά εξουσία πάνω του.**

Ο **αββάς Ησαΐας** ονομάζει τους δαίμονες, που πλησιάζουν την ψυχή όταν εξέρχεται από το σώμα, «*άρχοντας του σκότους*» και «*άρχοντας της πονηρίας*». Διδάσκει ότι όταν η ψυχή του ανθρώπου εξέρχεται από το σώμα πορεύονται μαζί της οι άγγελοι. Τότε, όμως, εξέρχονται και οι δυνάμεις του σκότους για να την συναντήσουν και να την κατακυριεύσουν. Την στιγμή εκείνη **οι άγγελοι δεν πολεμούν με τους δαίμονες, αλλά τειχίζουν τον άνθρωπο με τα καλά έργα τα οποία έχει διαπράξει**. Όταν ο άνθρωπος νικήσει τους δαίμονες, λόγω των καλών έργων που έχει διαπράξει στην ζωή του, τότε «*χαρήσονται μετ' αυτού οι Άγγελοι, όταν ίδωσιν αυτόν, απαλλαγέντα των εξουσιών του σκότους*». Γι' αυτό και ο αββάς Ησαΐας προτρέπει **να αγαπήσουμε την ειρήνη, την φιλανθρωπία, την μελέτη του Θεού και την δικαιοσύνη Του, να παραβλέψουμε την χρεία του κόσμου και την τιμή του** κ.λ.π.54.

Στο **Γεροντικό** υπάρχει η διδασκαλία του **Θεοφίλου Αρχιεπισκόπου** σχετικά με το θέμα που μας απασχολεί, ο οποίος ισχυρίζεται ότι κατά τον καιρό της εξόδου γίνεται ένα **δικαστήριο μεταξύ των αγγέλων και των δαιμόνων** . Οι δαίμονες παρουσιάζουν «*πάντα τα εν γνώσει και αγνοία αμαρτήματα τα από γενέσεως μέχρι της τελευταίας ώρας αυτής*» και κατηγορούν τον άνθρωπο. Επίσης, οι άγγελοι αναφέρουν τα καλά έργα που έπραξε η ψυχή του συγκεκριμένου ανθρώπου. Τότε**η κρινομένη ψυχή βρίσκεται σε μεγάλο φόβο**.

Αν νικήσουν οι δαίμονες ακούγεται η φωνή: «*αρθήτω ο ασεβής, ίνα μη ίδη την δόξαν Κυρίου*». Αν όμως εξέλθη νικήτρια και της δοθεί η ελευθερία, ντροπιάζονται οι δαίμονες, οι δε άγγελοι παραλαμβάνουν την ψυχή και την οδηγούν «*εις την ανεκλάλητον χαράν εκείνην και δόξαν*»55.

Τις απόψεις αυτές συναντούμε σε πολλά κείμενα των Πατέρων. Ο **Ησύχιος ο Πρεσβύτερος** εύχεται, ώστε, όταν έλθει ο άρχων του σκότους, να βρει λίγα ανομήματα και ευτελή56. Διδάσκει δε ότι, όταν η ψυχή έχει μαζί της τον Χριστό, τότε «*αυτός ποιήσει την εκδίκησιν αυτής εν τάχει*»57.

Επίσης, ο **όσιος Θεόγνωστος** λέγει ότι ο δίκαιος ανέρχεται στον ουρανό με ειρήνη «*προς τον υψόθεν ήκοντα φαιδρόν τε και ιλαρόν άγγελον*» και με την βοήθειά του διαπερνά ανεμποδίστως τον αέρα, χωρίς καθόλου να παραβλάπτεται «*υπό των της πονηρίας πνευμάτων*»58.

Οι άγιοι Πατέρες διδάσκουν όλα αυτά όχι από την φαντασία τους, αλλά από αποκαλυπτικές εμπειρίες. Άλλοτε τους τα απεκάλυψαν άλλοι άγιοι άνθρωποι και άλλοτε οι ίδιοι, φωτιζόμενοι από τον Θεό, είχαν τέτοιες φοβερές εμπειρίες.

Ο **Μέγας Αντώνιος** έφθασε κάποτε στο σημείο να δει προσωπικά τέτοια φοβερά πράγματα. Ευρισκόμενος στο κελλί του, έφθασε σε αρπαγή και τότε είδε τον εαυτό του να βγαίνει από το σώμα του και να πορεύεται στον αέρα, οδηγούμενο προφανώς από αγγέλους. Κάποιοι πικροί και φοβεροί τους εμπόδισαν να ανέλθουν στον ουρανό και ζητούσαν λόγο για μερικές πράξεις. Τότε οι οδηγούντες τον Μ. Αντώνιο πολεμούσαν με τους δεινούς εκείνους δαίμονες, λέγοντας ότι επειδή όσα διέπραξε από την γέννησή του τα συνεχώρησε ο Θεός, να τον κατηγορήσουν μόνον για όσα έπραξε από την στιγμή που έγινε μοναχός. «*Τότε κατηγορούντων και μη ελεγχόντων, ελευθέρα γέγονεν και ακώλυτος η οδός*»59.

Σε μια φοβερή διήγηση του **Μ. Αντωνίου** αναφέρεται το εξής: Κατά την διάρκεια της νύκτας μια φωνή ξύπνησε τον Μ. Αντώνιο και τον προέτρεψε να βγει από το κελλί του για να δη. Τότε πραγματικά είδε κάποιον «*μακρόν, αειδή και φοβερόν*», που ήταν ο διάβολος, να στέκεται όρθιος, έχοντας υψωμένα τα χέρια του, και άλλους να εμποδίζει να ανέρχονται, αφού τους κρατούσε, και για άλλους να τρίζει τα δόντια του, γιατί του ξέφυγαν και ανέβαιναν στον ουρανό. Αποκαλύφθηκε δε στον Μ. Αντώνιο ότι αυτό το φοβερό θέαμα «*των ψυχών είναι την πάροδον*»60.

Ο **άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης** περιγράφει ένα φοβερό θέαμα, που είδε ο **ερημίτης Στέφανος**, που ησκείτο στο όρος Σινά, κοντά στο σπήλαιο του Προφήτη Ηλία. Την παραμονή του θανάτου του, ενώ είχε τα μάτια του ανοικτά, περιέπεσε σε έκσταση και παρατηρούσε γύρω από την κλίνη του, πότε δεξιά και πότε αριστερά. Τον άκουγαν οι παριστάμενοι να αποκρίνεται σαν να τον ανέκριναν κάποιοι. Άλλοτε έλεγε: «*ναι, όντως είναι αλήθεια· αλλ' ενήστευσα τοσούτους χρόνους υπέρ τούτου*». Άλλοτε έλεγε: «*ουχί· όντως ψεύδεσθε, τούτο ουκ εποίηοα*». Άλλοτε «*ναι, αληθώς τούτο· ναι· αλλ' έκλαυσα· αλλά διηκόνησα*». Άλλοτε έλεγε «*όντως κατηγορείτε μου*». Μερικές φορές έλεγε, «*ναι αληθώς,ναι· και προς ταύτα τι ειπείν ουκ έχω· εν τω Θεώ εστί το έλεος*». Και ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης προσθέτει ότι ήταν ένα θέαμα φρικτό και φοβερό «*και αόρατον και ασυγχώρητον λογοθέσιον*». Το δε φοβερότερο ήταν ότι τον κατηγορούσαν για πράγματα τα οποία δεν είχε πράξει61.

Από όσα παραθέσαμε φαίνεται ότι σε όλη την παράδοση της Εκκλησίας γίνεται λόγος

για την ύπαρξη των τελωνίων, που είναι τα δαιμόνια, τα εναέρια πνεύματα, τα οποία όχι μόνο σε όλη την ζωή **πολεμούν από μίσος και κακία τον άνθρωπο**, αλλά κυρίως και προ παντός προ της εξόδου και μετά την έξοδο της ψυχής από το σώμα.

Στην παράδοση, όμως της Εκκλησίας φαίνεται καθαρά ότι οι δαίμονες δεν έχουν κυριαρχία πάνω στους ανθρώπους του Θεού, γιατί όσοι είναι ενδεδυμένοι τον Θεό δεν περνούν τέτοιο μαρτύριο. Εάν στον Χριστό ο άρχων του κόσμου δεν είχε καμιά εξουσία, **αυτό συμβαίνει και με τους ανθρώπους εκείνους που είναι ενωμένοι μαζί Του**. Γι' αυτό και **οι Πατέρες συνιστούν ότι πρέπει να ζούμε εκκλησιαστικά, με μετάνοια, εξομολόγηση και εργασία πνευματική, να ζούμε μέσα στην Εκκλησία και να κοιμηθούμε μέσα στην Εκκλησία με την ορθόδοξη πίστη, τις ευχές των Πατέρων μας, ώστε να μην έχη εξουσία πάνω μας ο άρχων του σκότους και τα πνεύματα της πονηρίας**.

Γεγονός πάντως είναι ότι, κατά την έξοδο της ψυχής από το σώμα**γίνεται μεγάλη μάχη, κυρίως σε ανθρώπους που έχουν ελλιπή κάθαρση**. Το φοβερό είναι ότι **πολλοί άνθρωποι στην εποχή μας πεθαίνουν χωρίς να έχουν συνείδηση της συγκλονιστικής ώρας του θανάτου**. Δηλαδή, οι ασθένειες της εποχής μας, αλλά και η δυνατή φαρμακευτική αγωγή αλλοιώνουν την -ψυχοσωματική συγκρότηση του ανθρώπου και τον δυσκολεύουν να περάσει με κατάλληλη προσοχή, φόβο Θεού και προσευχή αυτές τις κρίσιμες ώρες. Και, βέβαια, τα φάρμακα βοηθούν να μην πονούμε από τις ασθένειες, αλλά, όμως, αλλάζουν και όλη την ψυχοσωματική μας συγκρότηση και δεν μας επιτρέπουν να έχουμε συνείδηση αυτών των γεγονότων και να ζητήσουμε το έλεος από τον Θεό.

Οι ώρες αυτές είναι πολύ κρίσιμες. Γι' αυτό και όσοι έχουν φόβο Θεού και επίγνωση των κρισίμων στιγμών προσεύχονται να συνειδητοποιήσουν τα γεγονότα της ώρας εκείνης. Πραγματικά, είναι ευκαιρία ο άνθρωπος**να μετανοήσει για όσα έχει διαπράξει, να ζητήση το έλεος του Θεού**. Η νήψη, κατά την φρικτή αυτήν ώρα, είναι σπουδαιότατο έργο. Γι' αυτό και η Εκκλησία εύχεται στον Θεό να μας απαλλάξει από «*αιφνίδιου θανάτου*».

Την ύπαρξη όμως των τελωνίων πρέπει να την δούμε από δύο πλευρές. Η μια πλευρά είναι το μίσος των δαιμόνων και η άλλη **η ύπαρξη των παθών**. Στην πατερική διδασκαλία παρατηρούμε ότι γίνεται και μια άλλη ερμηνεία των τελωνίων. Χωρίς, βέβαια, να παραβλέπεται η διδασκαλία περί της υπάρξεως των αρχόντων του σκότους και των πνευμάτων της πονηρίας.

Θα ήθελα στο σημείο αυτό να στρέψουμε την προσοχή μας και στην μυστική διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας για τα τελώνια.

Είπαμε και προηγουμένως ότι, όταν η ψυχή του ανθρώπου πρόκειται να φύγει από το

σώμα, επανέρχεται **η ενθύμηση των αμαρτημάτων, τα οποία ο άνθρωπος διέπραξε στην ζωή του**. Είναι μια πραγματικά **αφόρητη κατάσταση**. Ο **άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος** αναφέρεται σε αυτό το γεγονός. Λέγει ότι την τελευταία ημέρα της βιολογικής ζωής του ανθρώπου «*συστρέφει ψυχήν αμαρτήματα*», δηλαδή, τα αμαρτήματα ανακατεύουν την ψυχή. Πρόκειται περί των παθών τα οποία «*κάτωθεν την καρδίαν ανακινεί*»62. Τα πάθη ζητούν ικανοποίηση, αλλά ο άνθρωπος δεν μπορεί να ανταποκριθεί. Πρόκειται για φοβερή κατάσταση.

Η ανικανοποίητη αυτή επιθυμία της ψυχής εντείνεται ακόμη περισσότερο, όταν αποχωρίζεται από το σώμα. Ο **άγιος Γρήγορος ο Νύσσης** θέτει στο στόμα της **αδελφής του Μακρίνης** μια τέτοια ερμηνεία. Λέγει ότι, όπως συμβαίνει με τους ανθρώπους, που για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα παρέμειναν σε τόπους βρωμερούς να μην απαλλάσσονται από την αηδία της βρωμιάς, έστω κι αν στην συνέχεια κατοικούν σε καθαρό αέρα, **το ίδιο γίνεται με την ψυχή όταν αποχωρίζεται από το σώμα. Οι φιλόσαρκοι άνθρωποι, έστω κι αν στράφηκαν στον αειδή και λεπτό βίο, δεν απαλλάσσονται από την σαρκική δυσωδία** . Ακριβώς τότε η ψυχή γίνεται υλωδεστέρα και δι' αυτού του τρόπου «*πλέον αυτοίς η οδύνη βαρύνεται*». Και ο **άγιος Γρηγόριος** προσθέτει ότι, αν είναι αλήθεια αυτό που λέγουν μερικοί, ότι παρουσιάζονται σκιές φαντασμάτων των νεκρών στους τόπους που είναι τα σώματά τους αυτό είναι δείγμα ότι η ψυχή δεν θέλει να αποχωρισθεί από τον σαρκικό βίο, έστω κι αν εξήλθε από το σώμα. Η παραβολή του Πλουσίου και του Λαζάρου, όπου φαίνεται ότι ο Πλούσιος ευρισκόμενος στον Άδη ενδιαφερόταν για τους συγγενείς του, αποδεικνύει ότι πραγματικά οι ψυχές των φιλόσαρκων ανθρώπων δεν μπορούν να αποχωρισθούν τα πάθη, που συνιστούν τον σαρκικό βίο63.

Ξέρουμε από την Ορθόδοξη Παράδοση ότι υπάρχουν πάθη σωματικά και πάθη ψυχικά. Επειδή υπάρχει ενότητα μεταξύ ψυχής και σώματος, γι' αυτό υπάρχει σχέση μεταξύ ψυχικών και σωματικών παθών. Τα ψυχικά πάθη ενεργούν διά των αισθήσεων του σώματος.

Όταν η ψυχή απαλλαγή από το σώμα, τότε δεν μπορεί να ικανοποίηση τα πάθη της. Τα ανικανοποίητα πάθη δημιουργούν αφόρητο πόνο και πνιγηρά κατάσταση, πνίγουν την ψυχή. **Αυτό συνιστά πραγματική κόλαση και φοβερή οδύνη. Γι' αυτό και οι άγιοι Πατέρες συνιστούν την κάθαρση της ψυχής από τα πάθη όσο καιρό βρίσκεται στον παρόντα βίο, ώστε να είναι απηλλαγμένη και ελεύθερη μετά την έξοδο της. Πρέπει να την ικανοποιεί και την ελκύει αυτός ο ίδιος ο Θεός.**

Υπάρχει και ένα άλλο πρόβλημα για την ψυχή μετά την έξοδό της από το σώμα. Ο **άγιος Γρηγόριος Νύσσης** διδάσκει ότι κάθε φύση ελκύεται από τα όμοια τα συγγενή της. Έτσι και η ψυχή ελκύεται προς το θείο και συγγενές της, αφού ο

άνθρωπος συγγενεύει με τον Θεό, φέροντας μέσα του τα μιμήματα του αρχετύπου. Η ψυχή, μετά την έξοδό της από το σώμα είναι ελαφρά από κάθε σωματική αλγηδόνα, γι' αυτό η προσχώρηση προς το επισπώμενο γίνεται εύκολη και ευχάριστη, δηλαδή πορεύεται εύκολα προς τον Θεό. Αν όμως η ψυχή είναι ενωμένη με τα υλικά και τους ήλους των παθών, τότε υποφέρει και πάσχει, όπως πάσχει και το σώμα κατά την διάρκεια των σεισμών, όταν δεν είναι μόνον καταπλακωμένο από το βάρος των προσχωμάτων, αλλά είναι δυνατόν να κατατρυπάται και από διάφορα αιχμηρά αντικείμενα, που βρίσκονται μέσα στο χώμα64.

Αυτό ακριβώς συνιστά το **μεγάλο μαρτύριο της ψυχής. Βιώνει ένα τρομερό, θα λέγαμε, διχασμό. Αφ' ενός μεν θέλει να ανέλθει προς τον Θεό και να ενωθεί μαζί Του, αφού είναι εικόνα Του, αφ' ετέρου δε δυσκολεύεται από τα πάθη που την κατατρυπούν, την πιέζουν και την βασανίζουν**. Και **αυτή η άποψη είναι ένα μέρος της ερμηνείας των αγίων Πατέρων για τα τελώνια**. Το μαρτύριο της ψυχής που χωρίζεται από το σώμα το περιγράφει κατά τρόπο θαυμάσιο και ρεαλιστικό ο **αββάς Δωρόθεος**. Λέγει ότι κατά την διάρκεια της ζωής αυτής η ψυχή παρηγορείται διά του περισπασμού της από τα πάθη. Μπορεί να αισθάνεται μεγάλη οδύνη μεγάλο και τρομερό πόνο αλλά διά του σώματος και των παθών μπορεί να παρακληθεί και να απαλύνει τον πόνο της. Σε μια τέτοια μελαγχολική και φρικτή κατάσταση ο άνθρωπος «*τρώγει, πίνει, κοιμάται, συντυγχάνει, απάγεται μετά αγαπητών*», δηλαδή ψυχαγωγείται με αγαπητά του πρόσωπα. Έτσι, λοιπόν, παρηγορείται μερικώς και διευκολύνεται να ξεχνά το βαθύτερο πρόβλημα που τον απασχολεί. Όταν όμως η ψυχή εξέρχεται από το σώμα, «*μονούται αυτή και τα πάθη αυτής, και λοιπόν κολάζεται πάντοτε υπ' αυτών*». Τότε η ψυχή φλέγεται από την ενόχληση των παθών, διασπαράσσεται από αυτά και δεν μπορεί να μνημονεύη τον Θεό. Αυτό είναι μια πραγματική τραγωδία, γιατί τότε, λόγω και της μη υπάρξεως του σώματος, δεν μπορεί να αισθανθεί και την παραμικρή παράκληση.

Στην συνέχεια ο **αββάς Δωρόθεος** χρησιμοποιεί ένα καταπληκτικό παράδειγμα. Αν κάποιος άνθρωπος κλεισθή σε ένα σκοτεινό κελί, χωρίς να φάγει τρεις ημέρες, ούτε να πιει, ούτε να κοιμηθεί, χωρίς να συνομιλήσει με κανέναν, να μη ψάλει, να μην προσεύχεται, ούτε να μνημονεύει καθ' ολοκληρίαν τον Θεό, τότε θα πληροφορηθεί «*τι ποιούσιν εις αυτόν τα πάθη*». Πραγματικά, σε μια τέτοια κατάσταση εξαγριώνεται η ψυχή και όλος ο άνθρωπος. Αυτό το επιβεβαιώνουν διάφοροι που δοκιμάζουν το μαρτύριο των βασανιστηρίων και της φρικτής φυλακής. Αν αυτό συμβαίνει και όσο η ψυχή συνδέεται με το σώμα, ποσό μάλλον όταν εξέλθει από το σώμα και **απομονωθεί μαζί με τα πάθη**.

Χρησιμοποιεί ο **αββάς Δωρόθεος** και την εικόνα του αρρώστου που καίγεται από τον πυρετό. Αυτό, φυσικά, δημιουργεί και πολλά άλλα προβλήματα, ιδιαιτέρως αν ο άνθρωπος έχει σώμα μελαγχολικό και δύσκρατο. Το ίδιο συμβαίνει και με την

εμπαθή ψυχή. «*Πάντοτε κολάζεται η αθλία υπό της ιδίας κακοεξίας έχουσα αεί την πικράν μνήμην και την επώδυνον αδολεοχίαν των παθών καιόντων αεί και καταφλεγόντων αυτήν*». Αν σε αυτό το βάσανο και μαρτύριο της ψυχής προσθέσει κανείς και τους φοβερούς τόπους της Κολάσεως και τους δαίμονες και το πυρ και το σκότος κ.λ.π. τότε καταλαβαίνει το μαρτύριο και το βάσανο της ψυχής, μετά την έξοδό της και την παραμονή της στον Άδη και την Κόλαση65.

Τα όσα είπαμε μέχρι τώρα δείχνουν **τι ακριβώς είναι τα τελώνια, για τα οποία γίνεται λόγος στα πατερικά κείμενα. Αφ' ενός μεν είναι τα πάθη της ψυχής, τα οποία λόγω της μη υπάρξεως του σώματος δεν μπορούν να ικανοποιηθούν, και, φυσικά, αυτά τα πάθη πνίγουν την ψυχή, αφ' ετέρου δε είναι οι πονηροί δαίμονες, οι οποίοι είχαν αποκτήσει κυριαρχία πάνω στους εμπαθείς ανθρώπους και είναι φυσικό μετά την έξοδο της ψυχής να έχουν μεγαλύτερη κυριαρχία πάνω τους**. Οι δίκαιοι άνθρωποι, που κατά την διάρκεια της ζωής τους καθάρισαν την ψυχή και το σώμα από ψυχικά και σωματικά πάθη και έχουν ενδυθεί τον αρραβώνα του Πνεύματος και ενώθηκαν με τον Θεό, αποφεύγουν την εξουσία των τελωνίων, αφού οι δαίμονες δεν έχουν καμία εξουσία πάνω τους. Η ψυχή των δικαίων οδηγείται ελεύθερη και απερίσπαστη προς τον Θεό, με τον οποίο είναι ενωμένη.

Έτσι, λοιπόν, **όλο το πρόβλημα δεν είναι να φοβόμαστε τα τελώνια, αλλά να θεραπεύσουμε την ψυχή μας και όλη μας την ύπαρξη, όσο ζούμε στον κόσμο αυτόν, από τα πάθη, να μετέχουμε της ακτίστου Χάριτος του Θεού, ώστε τότε η έξοδος της ψυχής από το σώμα να είναι υπόθεση χαράς και ευφροσύνης**.

---

48. Βλ. εκτενή ανάλυση εις Γ. Κωνσταντίνου; Λεξικόν των αγίων Γραφών, έκδ. Γρηγόρη, σελ. 966

49. Μακαρίου Αιγυπτίου, Φιλοκαλία Νηπτικών και Ασκητικών, έκδ. «Γρηγόριος Παλαμάς», τόμος 7ος, σελ. 580

50. Μ. Βασιλείου έργα. 5 ΕΠΕ, σελ. 44-46

51. Ιωάννου Χρυσοστόμου έργο. 11 ΕΠΕ, σελ. 170

52. sc 174, σελ. 310

53. Διαδόχου Φωτικής, Φιλοκαλία Νηπτικών καί ασκητικών, Πατερικαί εκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», τόμος 9ος, σελ, 286

54. Ευεργετινός, ένθ. άνωτ. σελ.101-102

55. ένθ. άνωτ. σελ. 102-103

56. Ησυχίου Πρεσβυτέρου. Φιλοκαλία. έκδ. Παπαδημητρίου, τόμος Α', σελ. 166, ρξα'

57. ένθ. άνωτ. σελ. 164, ρμθ'

58. Οσίου Θεογνώστου, Φιλοκαλία, έκδ. Παπαδημητρίου, τόμος Β'. σελ. 267, ξα'

59. Ευεργετινός, ένθ. ανωτ. σελ. 99

60. ενθ. ανωτ. σελ. 100

61. Κλίμαξ Ιωάννου Σιναϊτου, έκδ. Παπαδημητρίου, σελ. 67

62. Ιωάννου Χρυσοστόμου έργα, ΕΠΕ. τόμος 11, σελ. 168

63. Γρηγορίου Νύσσης έργα. 1 ΕΠΕ, σελ. 298-300

64. ενθ. ανωτ. σελ. 310

65. Αββά Δωροθέου, Φιλοκαλία Νηπτικών και ασκητικών, Πατερικαί εκδόσεις «Γρηγόριος Παλαμάς», τόμος 12, σελ. 496-498

(Από το βιβλίο: "Η ζωή μετά τον Θάνατο")

(Πηγή ηλ. κειμένου: impantokratoros.gr*)*